

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Сюравчик В. Г., Братель С. Г., Горбач-Кудря І. А., Пастух І. Д., Максименко О. В.

**«УЧАСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В
ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

Методичні рекомендації

Київ – 2025

УДК 342.922

(Згідно до п. 20 розділу 2 Плану НД і ДКР НАВС на 2025 рік)

Схвалено та рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 6 від 19.06.2025 р.).

Участь Національної поліції України у забезпеченні безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти: метод. рек. / В. Г. Сюравич, С. Г. Братель, І. А. Горбач-Кудря, І. Д. Пастух, О. В. Максименко. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2025. 55 с.

Рецензенти:

Лошицький Михайло Васильович – начальник кафедри військового права та правоохоронної діяльності Інституту стратегічних комунікацій Національного університету оборони України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, полковник юстиції;

Куліков Володимир Анатолійович – професор кафедри поліцейської діяльності НАВС, кандидат юридичних наук, доцент, полковник поліції.

Авторський колектив:

провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем державотворення та правозастосування навчально-наукового інституту права та психології НАВС, кандидат юридичних наук Валерій СЮРАВЧИК;

завідувач кафедри поліцейської діяльності НАВС, кандидат юридичних наук, професор, полковник поліції Сергій БРАТЕЛЬ;

старший викладач кафедри поліцейського права НАВС, кандидат юридичних наук, підполковник поліції Іванна ГОРБАЧ-КУДРЯ;

завідувач кафедри адміністративного права та процесу НАВС, доктор юридичних наук, професор, підполковник поліції Ігор ПАСТУХ;

старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем державотворення та правозастосування навчально-наукового інституту права та психології НАВС, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Олена МАКСИМЕНКО

У методичних рекомендаціях розглянуто теоретичні та правові основи забезпечення безпечного освітнього середовища та міжнародний досвід участі поліції у його забезпеченні. Висвітлено сучасний стан розбудови безпечного і здорового освітнього середовища та проблеми, які потребують вирішення. Авторами досліджено діяльність Управління організації служби освітньої безпеки (у складі патрульної поліції) Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти. Визначено основні напрями взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами поліції, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, територіальними громадами, міжнародними організаціями та громадськими об'єднаннями в ході здійснення поліцейськими заходів із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти.

Методичні рекомендації можуть використовуватися як у практичній діяльності Національної поліції України, так і у навчальному процесі закладів вищої освіти студентами, курсантами, слухачами, науково-педагогічними працівниками та науковими співробітниками.

© Національна академія внутрішніх справ, 2025.

© Валерій Сюравич, Сергій Братель, Іванна Горбач-Кудря, Ігор Пастух, Олена Максименко.

Зміст

Вступ.....	4
1. Теоретико-правові основи забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти.....	7
1.1. Міжнародний досвід участі поліції у забезпеченні безпечного освітнього середовища	7
1.2. Правове забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти	9
2. Організація безпечного освітнього середовища в Україні	20
2.1. Поняття та сучасний стан розбудови безпечного і здорового освітнього середовища та проблеми, які потребують вирішення	20
2.2. Забезпечення безпечного освітнього середовища працівниками Управління організації служби освітньої безпеки (у складі патрульної поліції) Національної поліції України	28
2.3. Організація роботи Національної поліції України у забезпеченні безпекового освітнього середовища	37
2.3.1. Порядок дій поліцейських у ході забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти.....	38
2.3.2. Порядок дій поліцейських у ході реагування на надзвичайні події в закладах загальної середньої освіти	41
2.3.3. Організація роботи поліцейських під час забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти.....	43
2.3.4. Основні напрями взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами поліції, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, територіальними громадами, міжнародними організаціями та громадськими об'єднаннями в ході здійснення поліцейськими заходів із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти.....	45
Висновки	47
Список використаних джерел	49

Вступ

Формування безпечного освітнього середовища – одне з пріоритетних завдань кожного закладу освіти, зокрема, закладу загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО), що забезпечує здобуття повної загальної середньої освіти. Виконання даного завдання реалізує право здобувачів освіти на безпечні та нешкідливі умови навчання і розвитку. І саме захищеність в освітньому просторі напряду пов'язують з оцінкою відсутності насильства у всіх його проявах, формах для всіх учасників навчального середовища.

Питання безпечного середовища проживання людини завжди було, є і буде актуальним. Сучасне безпекове середовище характеризується високим ступенем мінливості й непередбачуваності. Драматичні події, що відбуваються нині у світі, особливо ті, що пов'язані з війною, нав'язаною РФ, випробовують на міцність і життєздатність наявні механізми забезпечення миру та безпеки, активізують пошуки нових механізмів забезпечення безпекового середовища на державному, регіональному та місцевому рівнях¹.

На сучасний стан безпекового середовища України впливають численні загрози, насамперед війна, як наслідок, зруйновані умови життєдіяльності людини. Зухвало і цинічно нехтується система норм національного та міжнародного права, де закріплені базові людські цінності та права, насамперед право на життя і свободу.

Нині враховуючи воєнний стан в Україні через повномасштабне вторгнення військ РФ, питання збереження закладів освіти як безпечного простору є надзвичайно гострим. У 2015 році ООН розробила Декларацію про безпеку шкіл, яку станом на 2022 рік підписало 109 країн, серед яких немає РФ. Сьогодні ж в Україні ця країна-агресор розглядає заклади освіти як об'єкти для обстрілів.

В умовах відсічі збройної агресії формування безпечного освітнього середовища є складним завданням для всіх учасників освітнього процесу.

¹ Розроблення моделі оцінювання ефективності роботи органів та підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпекового середовища на державному, регіональному та місцевому рівнях: метод. рек. / В. Л. Костюк, А. О. Шаповалова, В. Г. Сюрвачик та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2024. 70 с.

Вплив збройних конфліктів на освіту породив цілу низку гуманітарних і соціальних проблем. У всьому світі школи та університети зазнали бомбардувань, обстрілів та підпалів². Такі дії завдають шкоди учням, студентам і педагогічному персоналу, позбавляють величезну кількість дітей і студентів їхнього права на освіту, руйнуючи фундамент, на якому громади будують своє майбутнє. У багатьох країнах збройні конфлікти продовжують руйнувати не тільки шкільну інфраструктуру, але й надії та прагнення цілих поколінь» (Декларація про безпеку шкіл (Safe School Declaration), 2015))³.

Під час військових дій та ще тривалий час після їх закінчення заклади освіти в Україні працюватимуть у нових для себе вимогах до безпечного освітнього середовища. Облаштування укриттів та організація безпечного освітнього простору у школі – одне з найважливіших завдань для директора.

Щодо реформування системи правоохоронних органів, зокрема, Національної поліції України (далі – НПУ) у сфері забезпечення безпечного освітнього середовища, Урядовим контактним центром у 2017 році проводилося дослідження «Оцінка населенням результатів реформування системи правоохоронних органів», яке показало, що поліцейським вдалось позбутися сформованих роками кліше, викликаних наслідками роботи попередньої правоохоронної системи, її негативного сприйняття населенням у цілому. Така ситуація відкриває для НПУ свого роду «вікно можливостей» для формування нового формату взаємодії з населенням. Українці готові відкривати для себе правоохоронну систему нового формату, оцінювати її новостворений орган – поліцію, саме за результатами діяльності, а не за сталим усвідомленням негативізму. Ця інституція, на відміну від деяких вітчизняних державних установ та організацій, напрацювала певний авторитет у населення, що засвідчує результативність реформи та дієвість її інформаційної підтримки⁴.

Стан дослідження. Різні аспекти профілактичної діяльності НПУ серед неповнолітніх, зокрема, і щодо забезпечення безпечного освітнього

² Погорілець О. В. Реалізація адміністративно-правового статусу підрозділів Національної поліції України щодо гарантування безпеки в освітньому середовищі. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2024 № 2 (62). С. 115-120.

³ Декларація про безпеку шкіл. GCPEA. (2015). URL: <https://is.gd/U2xCfd>.

⁴ Косянчук І. Урядовий контактний центр повідомляє: Ситуаційний центр Нацполіції працює цілодобово: Урядовий кур'єр. 20 бер. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/situacijnij-centr-nacpolicii-i-prasyuye-cilodobovo/>.

середовища, досліджували такі науковці, як В. Б. Авер'янова, О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, Ю. П. Битяк, В. Ю. Богданович, Н. І. Бойчук, В. П. Бочарніков, К. Л. Бугайчук, М. Г. Вербенський, І. П. Голосніченко, В. Л. Грохольський, Д. Є. Денищук, Є. В. Додін, О. П. Заборіна, О. А. Ільяшов, Я. М. Квітка, М. В. Ковалів, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, В. С. Комаров, А. Т. Комзюк, Я. Ю. Кондратьєв, І. В. Кріцак, О. В. Кузьменко, О. Г. Кулик, О. В. Лапа, Ф. М. Медвідь, І. С. Медяник, О. М. Мердова, В. М. Михайлов, В. В. Олексіюк, С. Г. Поволоцька, О. В. Погорілець, С. О. Погрібний, О. О. Резнікова, С. В. Свешніков, М. О. Свірін, В. О. Снігульська, Х. В. Солнцева, О. В. Тильчик, Н. С. Уханова, Т. П. Цюман, М. О. Чорна, С. О. Шайхет та інші.

Не дивлячись велику кількість досліджень у сфері забезпечення безпечного освітнього середовища, однак участь підрозділів національної поліції у забезпеченні безпечного середовища в закладах освіти, зокрема, конкретна діяльність кожного з підрозділу (наприклад, підрозділів превенції, патрульної поліції та поліції охорони), їх взаємодія у профілактичній діяльності в процесі забезпечення безпечного освітнього середовища у закладах освіти комплексно не досліджувалась.

1. Теоретико-правові основи забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти

1.1. Міжнародний досвід участі поліції у забезпеченні безпечного освітнього середовища

Сполучені штати Америки

Вперше програма «Шкільного офіцера поліції» почала діяти в школі у Флінті, штат Мічиган, у 1953 році. Але програма не обговорювалась і фактично не діяла аж поки до 1968 року, коли Департамент поліції Фресно, штат Каліфорнія, не подивився на неї як на інструмент яким можна «підвищити імідж поліції в очах дітей».

Ця рання адаптація програми включала розміщення співробітників в штатському в середніх і початкових школах в цілях сприяння відносини між місцевим відділом поліції і молоді. У 1980-их – 90-их роках за програмою «Шкільний офіцер поліції» ввели програми для попередження злочинності, такі як «Освіта протистояння зловживанню наркотиками» і «Освіта та підготовка до опору бандитам»⁵.

З середини 1970-х років до 2008 року число шкіл з діючим там «шкільними офіцерами» зросла з приблизно 1 % до 40 %⁶. У багатьох штатах ШОП є основними правоохоронними органами та тими, хто визначає чи порушуються закони в школі.

Програма школи в місті Фресно прогресувала до того, що спостерігається в більшості сьогоднішніх громад: офіцер з офіцерського складу, який працює в поліцейській дільниці – відповідає за безпеку в школі. Це відбулося після прийняття закону Про відсутність зброї у школах 1994 року Конгресом у відповідь на побоювання щодо насильство над неповнолітніми.

Як результат, школи запровадили широкомасштабну політику «нульової толерантності», яка включала присутність у всіх закладах освіти

⁵ Шкільний офіцер поліції. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Шкільний_офіцер_поліції#cite_note-8.

⁶ Шкільний офіцер поліції. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Шкільний_офіцер_поліції#cite_note-8.

поліцейського⁷. Наприкінці 1990-х років присутність ШОПів в школах знову зросла після того, як Департамент юстиції створив програму грантів на суму 750 мільйонів доларів США «Поліцейські в школі», щоб найняти понад 6500 шкільних офіцерів поліції⁸.

У 2015-2016 навчальному році наступні відсотки шкіл повідомляли про присутність принаймні один раз на тиждень шкільного офіцера⁹:

- 77 % шкіл з 1000 або більше учнів
- 47 % шкіл з 500–999 учнями
- 36 % шкіл з 300–499 учнями
- 24 % шкіл, що мають менше 300 учнів

У цілому, 42 % державних та 10,9 % приватних закладів співпрацюють зі співробітником правоохоронних органів станом на 2016 рік.

Канада

Як і США, багато шкіл Канади найняли співробітників служби безпеки для підвищення безпеки персоналу та студентів. Шкільні системи, наприклад, в Торонто, залучали озброєних поліцейських до школи протягом дня. У 2008 році Районна школа Торонто (TDSB) та Католицька районна школа Торонто (TCDSB) спільно з Поліцейською службою Торонто розробили програму «Шкільний офіцер поліції», постійно розмістивши озброєних офіцерів поліції у загальноосвітніх школах. Проте в листопаді 2017 року TDSB проголосував за ліквідацію програми району¹⁰.

Метою моделі співробітництва ЗЗСО і Управлінь патрульної поліції у містах «Шкільний офіцер поліції» було створення гармонійного (безпечного) середовища у ЗЗСО, що сприятиме ефективнішому навчальному процесу, розв'язанню конфліктів у ЗЗСО, безпеці учнів, учителів та інших працівників ЗЗСО та запобіганню асоціальної поведінці учнів.

⁷ Шкільний офіцер поліції. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Шкільний_офіцер_поліції#cite_note-8.

⁸ Шкільний офіцер поліції. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Шкільний_офіцер_поліції#cite_note-8.

⁹ Шкільний офіцер поліції. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Шкільний_офіцер_поліції#cite_note-8.

¹⁰ Trustees Vote to End School Resource Officer Program at TDSB. *Toronto District School Board* (амер.). Архів оригіналу за 5 березня 2018. Процитовано 16 квітня 2018.

Головним завданням проекту є створення безпечнішого середовища у ЗЗСО, забезпечення здійснення ефективної профілактики правопорушень серед учнів, застосування відновних практик з метою попередження конфліктів, правопорушень та інших негативних явищ.

До програми ЗЗСО долучаються виключно за власним бажанням. Співробітництво здійснюється на принципах законності, урахування найкращих інтересів учня, найшвидшого реагування, пропорційності та доцільності реагування, конфіденційності приватної інформації щодо дитини, належного використання інформації.

1.2. Правове забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти

Сьогодні суспільний запит спрямований на школу, яка є не тільки місцем, де дітей навчають, а, насамперед, простором для їхнього повноцінного розвитку, осередком успішних, креативних і щасливих людей. Такий омріяний заклад освіти можливий лише в атмосфері фізичного комфорту, сприятливого соціального та психологічного клімату, що підтримує особистість, яка розвивається, вчасно реагує на її потреби та з повагою ставиться до її особливостей.

У 2015 році ООН розробила Декларацію про безпеку шкіл ¹¹, яку станом на 2022 рік підписало 109 країн. Україна приєдналася до Декларації про безпеку шкіл (Safe Schools Declaration) і стала собою країною, що підтримала положення цього документа.

Декларація містить низку зобов'язань для попередження і реагування на напади та використання закладів освіти у військових цілях у період збройного конфлікту. У країнах, що приєдналися до Декларації раніше, вже розроблені та успішно впроваджуються підходи до імплементації документа.

¹¹ Декларація про безпеку шкіл. URL: <https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/mizhnarodna-spivpratsiya-2/deklaratsiya-pro-bezpeku-shkil>.

Важливо зауважити, що країни-підписанти Декларації – це як держави, на території яких немає військових конфліктів, так і ті, де має місце збройна агресія.

За чотири роки з часу відкриття Декларації у багатьох країнах-підписантах відбулися зміни щодо політики держави стосовно освіти у час збройного конфлікту, і їхній досвід може бути цінним для України.

Важливим аспектом приєднання до Декларації є відновлення освітньої інфраструктури, забезпечення психологічної реабілітації учнів, батьків і вчителів, сприяння проведенню тренінгів з безпеки та охорони здоров'я тощо.

4 серпня 2021 року Кабінет Міністрів України затвердив План заходів щодо реалізації Декларації про безпеку шкіл¹², що створив умови для забезпечення права на освіту та формування безпечного освітнього середовища у період збройного конфлікту на сході України.

План складається з **6 основних блоків**:

1) ефективна система моніторингу нападів на заклади освіти – запровадження моніторингу напади на заклади освіти та навчити місцевих освітніх управлінців його використовувати);

2) захист закладів освіти від нападів та їх відновлення у разі пошкодження – заходи з попередження нападів на заклади освіти та забезпечення їх відновлення за кошти державного та місцевих бюджетів);

3) забезпечення безперервності навчання – підтримка сталості здобуття освіти шляхом розвитку дистанційного навчання (цифрові навички, Інтернет, цифрові пристрої)

4) упровадження в освітню політику чутливих до конфлікту інструментів – інтеграція підходів чутливості до конфлікту до змісту освіти та навчання цим підходам вчителів;

5) забезпечення системності підходів до захисту освіти в умовах збройного конфлікту – утворення міжвідомчої робочої групи як інструмента міжвідомчу координацію заходів з реалізації Декларації;

¹² Про затвердження плану заходів щодо реалізації Декларації про безпеку шкіл: Розпорядження Кабінету Міністрів України; План, Заходи від 04.08.2021 № 898-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2021-р#Text>. (дата звернення: 01.04.2025).

б) інформаційна підтримка впровадження положень Декларації – просвітницькі та інформаційні заходи щодо положень Декларації та її вказівок, зокрема інформування про прогрес України міжнародних партнерів.

Указом Президента України від 25.04.2020 р. № 195/2020 була схвалена «Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі»¹³. Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі (далі – Національна стратегія) розроблена на основі аналізу сучасного стану освітнього середовища та забезпечення охорони життя і здоров'я учасників освітнього процесу.

Національна стратегія розроблена з урахуванням стратегічних документів Всесвітньої організації охорони здоров'я, зокрема Глобальної стратегії охорони здоров'я жінок, дітей і підлітків на 2016 – 2030 роки, розробленої на підтримку Цілей сталого розвитку, та відповідно до Конвенції ООН про права дитини¹⁴.

Розроблення Національної стратегії обумовлене необхідністю побудови безпечного та здорового освітнього середовища у новій українській школі для забезпечення прав дітей на освіту, охорону здоров'я, створення умов для надання учням якісних освітніх та медичних послуг. Формування безпечного та здорового освітнього середовища сприятиме кращій реалізації інтелектуального, фізичного, соціального та емоційного розвитку учнів, їх потенціалу, а також матиме позитивний вплив на стан громадського здоров'я, економіки та демографії в цілому в Україні.

Реалізацію Національної стратегії¹⁵ передбачається здійснювати за такими стратегічними цілями:

– здоров'язбережувальна складова освіти – зміст освіти та методики навчання формують в учнів компетентності, необхідні для здорового та

¹³ Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі: Указ Президента України від 25.04.2020 р. № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text> (дата звернення: 01.04.2025).

¹⁴ Конвенція про права дитини ООН: Міжнародний документ від 20.11.1989. Дата оновлення: 16.11.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 01.04.2025).

¹⁵ Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі: Указ Президента України від 25.04.2020 р. № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text> (дата звернення: 01.04.2025); Погорілець О. В. Реалізація адміністративно-правового статусу підрозділів Національної поліції України щодо гарантування безпеки в освітньому середовищі. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2024. № 2 (62). С. 115-120. С. 116.

безпечного життя, сприяють ухваленню рішень учнями щодо власного здоров'я, його збереження та дотримання здорового способу життя;

– комплексність розвитку фізичної культури та посилення рухової активності – підвищити рівень фізичної активності учнів шляхом формування та реалізації комплексного підходу до фізичного розвитку в закладах освіти, що передбачає навчальні заняття з фізичної культури, загальну рухову активність учнів, широке залучення працівників закладів освіти, батьків та місцевих громад до культури фізичної активності;

– розбудова системи здорового харчування, формування культури харчування та правильних харчових звичок – забезпечити учнів їжею та напоями, які відповідають сучасним принципам здорового харчування, рекомендаціям Всесвітньої організації охорони здоров'я та Міністерства охорони здоров'я України, сформувати культуру здорового харчування, правильних харчових звичок, основ здорового харчування та здорового способу життя;

– удосконалення медичного обслуговування учнів та працівників закладів освіти – створення умов для медичного обслуговування дітей шкільного віку, проведення щорічних медичних оглядів, моніторингу стану здоров'я, здійснення лікувально-профілактичних заходів, у тому числі профілактики інфекційних та неінфекційних захворювань, виявлення чинників ризику та потенційних проблем із здоров'ям, забезпечення супроводу дітей шкільного віку із хронічними захворюваннями та надання екстреної медичної допомоги у випадку невідкладних станів, а також здійснення постійного спостереження за станом їх здоров'я та розвитком;

– ефективне психологічне забезпечення освітнього процесу – створення в закладі освіти умов, які сприяють охороні психічного здоров'я учнів та педагогів, надання їм психологічної та соціально-педагогічної підтримки;

– підготовка працівників закладу освіти та їх здоров'я – працівники закладів освіти дотримуються принципів здорового та безпечного способу життя, сприяють формуванню відповідних компетентностей в учнів, вміють запобігати проявам насильства та булінгу (цькування);

– безпечність, доступність та інклюзивність освітнього середовища – у закладі освіти створені умови, що забезпечують належні та безпечні умови навчання, виховання, розвитку учнів, формування у них гігієнічних навичок та засад здорового способу життя, створені умови фізичної та психологічної безпеки учнів, з урахуванням їх потреб та можливостей, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх дітей, у тому числі з особливими освітніми потребами;

– міжсекторальна взаємодія та залучення соціальних інституцій – заклади охорони здоров'я, органи та установи у сферах молодіжної політики, спорту, соціального захисту, культури, правоохоронні органи співпрацюють у процесі створення та забезпечення функціонування здорового, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища. У закладі освіти на основі міждисциплінарної взаємодії та комплексного підходу за участю всіх учасників освітнього процесу формується та підтримується освітнє середовище, що відповідає їх потребам у розвитку, збереженні здоров'я та безпеці. Батьки учнів, місцева громада, громадські організації та активісти заінтересовані у здоровому та безпечному способі життя дітей, активно долучаються до формування середовища, максимально сприятливого для всебічного розвитку та безпеки дітей ¹⁶.

Національна стратегія ґрунтується на тому, що учні повинні оволодіти знаннями, вміннями, навичками, способами мислення стосовно:

– створення і підтримки здорових та безпечних умов життя і діяльності людини як у повсякденному житті (у побуті, під час навчання та праці тощо), так і в умовах надзвичайних ситуацій;

– основ захисту здоров'я та життя людини від небезпек, оцінки існуючих ризиків середовища та управління ними на індивідуальному рівні;

– формування індивідуальних характеристик поведінки та звичок, що забезпечують необхідний рівень життєдіяльності (відповідно до потреб, інтересів тощо), достатній рівень фізичної активності та здорове довголіття;

¹⁶ Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі: Указ Президента України від 25.04.2020 р. № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text> (дата звернення: 01.04.2025); Погорілець О. В. Реалізація адміністративно-правового статусу підрозділів Національної поліції України щодо гарантування безпеки в освітньому середовищі. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2024. № 2 (62). С. 115-120. С. 116.

– усвідомлення важливості здорового способу життя та гармонійного розвитку, високої працездатності, духовної рівноваги, збереження та поліпшення власного здоров'я (підвищення імунітету, уникнення різних захворювань, підтримання нормальної ваги тіла тощо);

– моделей безпечної та ненасильницької міжособистісної взаємодії з однолітками та дорослими у різних сферах суспільного життя;

– знань і навичок здорового, раціонального та безпечного харчування, здійснення усвідомленого вибору на користь здорового харчування;

– усвідомлення цінності життя та здоров'я, власної відповідальності та спроможності зберегти та зміцнити здоров'я, підвищити якість свого життя.

Надзвичайно важливим є оволодіння всіма зазначеними компетенціями не лише здобувачами освіти, їх батьками, педагогічними працівниками, наставниками, асистентами, а й іншими особами, які працюють із дітьми шкільного віку, забезпечують їх навчання, виховання та розвиток¹⁷.

Національна стратегія розроблена на виконання Указу Президента України від 7 грудня 2019 року № 894 «Про невідкладні заходи щодо покращення здоров'я дітей» та конкретизує основні напрями реалізації розбудови безпечного і здорового освітнього середовища відповідно до Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, схваленої Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344; Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988; Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року № 1018, та Національного плану заходів щодо неінфекційних захворювань для досягнення глобальних цілей сталого розвитку, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 липня 2018 року № 530.

¹⁷ Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі: Указ Президента України від 25.04.2020 р. № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text> (дата звернення: 01.04.2025).

Національна стратегія розроблена з урахуванням стратегічних документів Всесвітньої організації охорони здоров'я, зокрема Глобальної стратегії охорони здоров'я жінок, дітей і підлітків на 2016 – 2030 роки, розробленої на підтримку Цілей сталого розвитку, та відповідно до Конвенції ООН про права дитини.

Формування та застосування учнями компетентностей, необхідних для здорового та безпечного життя, сприятиме досягненню глобальних цілей сталого розвитку, проголошених ООН (резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року № 70/1) і підтриманих Україною відповідно до Указу Президента України від 30 вересня 2019 року № 722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

Враховуючи актуальність питання формування та забезпечення безпечного освітнього середовища Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення механізмів формування мережі ліцеїв для запровадження якісної профільної середньої освіти» від 15.07.2021 р.¹⁸ у Законі України «Про освіту»¹⁹ частину першу статті 1 доповнили пунктом 2⁻¹ такого змісту:

«2⁻¹) безпечне освітнє середовище – сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпечності та якості харчових продуктів та/або надання неякісних послуг з харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (зокрема шляхом булінгу (цькування), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, у тому числі з використанням кіберпростору, а також унеможливають вживання на території та в приміщеннях закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин».

¹⁸ Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення механізмів формування мережі ліцеїв для запровадження якісної профільної середньої освіти: Закон України від 15.07.2021 р. № 1658-IX. URL: (дата звернення: 01.04.2025).

¹⁹ Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 02.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 05.05.2025).

У п. 1 ст. 1 Закону України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX²⁰ подано поняття безпечного освітнього середовища:

1) **безпечне освітнє середовище** – сукупність умов у закладі освіти, що унеможлиблюють заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпеки харчових продуктів та/або надання неякісних послуг з харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (булінг (цькування), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, у тому числі з використанням кіберпростору, а також унеможлиблюють вживання на території закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин.

У п. 4 ст. 1 Закону України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX²¹ визначено поняття **заклад загальної середньої освіти** – юридична особа, основним видом діяльності якої є освітня діяльність, що провадиться на певному рівні (рівнях) повної загальної середньої освіти.

У п. 4 ст. 1 Закону України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX²² визначено поняття **заклад освіти, що забезпечує здобуття повної загальної середньої освіти** (далі – заклад освіти), – заклад загальної середньої освіти або заклад професійної (професійно-технічної), фахової передвищої чи вищої освіти, що провадить освітню діяльність на певному рівні (рівнях) повної загальної середньої освіти.

У п. 2 ст. 10 Закону України «Про повну загальну середню освіту»²³ зазначено, що на кожному рівні повної загальної середньої освіти освітній процес організовується в безпечному освітньому середовищі та здійснюється з

²⁰ Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. Дата оновлення: від 16.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 01.05.2025).

²¹ Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. Дата оновлення: від 16.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 01.05.2025).

²² Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. Дата оновлення: від 16.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 01.05.2025).

²³ Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. Дата оновлення: від 16.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 01.05.2025).

урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, їхніх особливих освітніх потреб.

Реформа освіти в Україні набирає обертів. З огляду на процес децентралізації влади, перед територіальними громадами постає питання і управління освітою. Створення ефективної системи освіти є завданням складним і надзвичайно відповідальним. Тому для освітян важливо мати дієвий інструментарій для цієї роботи. Ним може стати документ закладу «Кодекс безпечного освітнього середовища» (далі – КБОС)²⁴.

Впровадження експериментальної моделі співпраці ЗЗСО і НПУ «Шкільний офіцер поліції» розпочалося, на виконання завдань положень Концепції першочергових заходів реформування системи МВС України, затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 1118, Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2010 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393 та положень Угоди про партнерство між Міністерством внутрішніх справ України та Міністерством освіти і науки України від 29 лютого 2016 р. у закладах освіти міст Івано-Франківська, Львова, Одеси та Києва з нового 2016/2017 навчального року²⁵.

Отже, забезпечення безпечного освітнього середовища в ЗЗСО в Україні здійснюється поступово, нормативною основою стали накази НПУ та Департаменту патрульної поліції, а також меморандуми між Міністерством внутрішніх справ і Міністерством освіти України, а також між Департаментом патрульної поліції та Департаментом освіти і науки, молоді та спорту виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)²⁶, зокрема, серед нормативно-правових документів, слід зазначити:

²⁴ Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. / за заг. ред. Цюман Т. П. Київ. 2018. 56 с.

²⁵ Програма «Школа і поліція». Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://web.archive.org/web/20180417192404/https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/programa-shkola-i-politsiya>.

²⁶ Програма «Школа і поліція» – Інститут модернізації змісту освіти. Прочитовано 17 квітня 2018. URL: <https://web.archive.org/web/20180417192404/https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/programa-shkola-i-politsiya>.

1. Лист МОН України від 27.05.2016 № 2/2-14-966-16 «Про апробацію експериментальної моделі співпраці навчальних закладів і поліції «Шкільний офіцер поліції»».

2. Лист ІМЗО від 18.04.2016 №2.1/12-Г-159 «Про результати засідання Науково-методичної комісії з проблем виховання дітей та учнівської молоді Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України»

3. Методичні рекомендації щодо проведення просвітницько-профілактичних занять з учнями 1-11 класів за програмою «Школа і поліція».

Сьогодні діяльність НПУ у забезпеченні безпекового освітнього середовища регулюється Інструкцією з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти, затвердженої Наказом МВС України від 01.10.2024 № 663²⁷, яка визначає особливості організації роботи підрозділів НПУ, створених з метою реалізації державної політики з питань забезпечення безпечного освітнього середовища, захисту прав і законних інтересів учасників освітнього процесу (далі – підрозділи поліції), у закладах загальної середньої освіти, що забезпечує здобуття повної загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО).

У зазначеній Інструкції терміни вживаються в значеннях, наведених у Законах України «Про Національну поліцію», «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про охорону дитинства»²⁸, Порядку раннього попередження та евакуації учасників освітнього процесу в разі нападу або ризику нападу на заклад освіти, затвердженому наказом МВС, МОН України від 18 серпня 2023 року № 685/1013, зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 07 вересня 2023 року за № 1583/40639.

Потрібно зазначити, що 7 квітня 2023 року Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію безпеки закладів освіти, метою якої є «створення рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти, організація безпечного

²⁷ Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти: Наказ МВС України від 01.10.2024 № 663. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-24#Text> (дата звернення: 25.02.2025).

²⁸ Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. Дата оновлення: 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 01.04.2025).

освітнього середовища в умовах військової агресії РФ проти України»²⁹. Одним із основних завдань Концепції, спрямованих на розв'язання визначених проблем, є ефективне попередження та протидія негативним безпековим явищам в освітньому середовищі; формування компетентностей безпеки в учасників освітнього процесу.

Так, згідно з поставленою метою і завданнями Концепції, на виконання яких відведено термін до 2025 року, має бути вирішена низка проблем, серед яких: наявність безпечної інфраструктури вітчизняних закладів освіти, здійснення попередження та протидії негативних безпекових явищ в освітньому середовищі, формування в учасників освітнього процесу необхідних компетентностей безпеки тощо (Розпорядження Кабінету Міністрів України, 2023).

Для ефективного вирішення поставлених завдань визначено конкретні шляхи реалізації та систему проведення відповідних заходів, наприклад:

- закладах освіти має бути присутній представник поліції та надавати ефективні професійні послуги;
- розроблення алгоритму дій щодо усіх можливих небезпечних ситуацій та організація системного навчання з питань безпеки для підвищення рівня обізнаності учасників освітнього процесу тощо (Розпорядження Кабінету Міністрів України, 2023).

²⁹ Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 07.04.2023 № 301-р. Дата оновлення: 07.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2023-p#Text> (дата звернення: 01.05.2025).

2. Організація безпечного освітнього середовища в Україні

2.1. Поняття та сучасний стан розбудови безпечного і здорового освітнього середовища та проблеми, які потребують вирішення

Важливість поняття «безпекове середовище» визначається як на практиці, так і в наукових дослідженнях. Однак аналіз національного законодавства вказує на невизначеність цього терміну, що ускладнює його практичне забезпечення. Вивчення наукових публікацій з питань визначення складових елементів безпечного середовища також не дали однозначного погляду на його сутність³⁰.

Зокрема, з досліджень науковців, зміст поняття «безпекове середовище» в наукових дослідженнях розкривається по-різному, зокрема «безпекове середовище – це геополітична, політико-дипломатична, воєнна, інформаційна та інші сфери, в яких виникають, існують, загострюються або проявляються сприятливі умови чи небезпечні явища, потенційні та реальні загрози реалізації національних інтересів, в яких держава реалізує політику національної безпеки, взаємодіє з міжнародними структурами безпеки, стратегічними партнерами, союзниками, воєнно-політичними та іншими інститутами й організаціями в інтересах забезпечення свого сталого розвитку у визначеному часовому інтервалі»³¹; «безпекове середовище – це сукупність зовнішніх і внутрішніх відносин між силами, що діють в усіх сферах національної безпеки, а також умов, факторів і обставин, які певним чином впливають або можуть вплинути на ці відносини»³²; «безпекове середовище – це сукупність чинників, актуальних для певної території або території України в цілому, які впливають на рівень захищеності цивільного населення, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання на цій території»³³.

³⁰ Розроблення моделі оцінювання ефективності роботи органів та підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпекового середовища на державному, регіональному та місцевому рівнях: метод. рек. / В. Л. Костюк, А. О. Шаповалова, В. Г. Сюрвачик та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2024. 70 с.

³¹ Богданович В. Ю., Ільяшов О. А., Комаров В. С., Олексіюк В. В. Підхід до оцінювання безпекового середовища в сучасних умовах ведення збройної боротьби. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2021. № 2 (72). С. 33–38.

³² Бочарніков В. П., Свешніков С. В. *Безпекове середовище 2030: монографія*. Київ: Майстер книг, 2019. 76 с. С. 6

³³ Резнікова О. О. *Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія*. Київ: НІСД, 2022. С. 15

Щодо внутрішнього безпекового середовища слід акцентувати, що деякі автори, такі як С. Погрібний, І. Кріцак та Д. Денищук, розглядають його як умови та фактори існування країни у сферах суспільного життя, за які відповідає окремий орган державної влади³⁴.

О. Г. Кулик в своїх роботах говорить про зміст безпекового середовища як про «комплекс соціальних, матеріальних, духовних умов життєдіяльності людей, громад, підприємств, установ, організацій суспільства та держави, які забезпечують їх захист від загроз»³⁵.

М. Г. Вербенський та М. О. Свірін наголошують, що ключовим компонентом нової архітектури безпекового середовища України є ефективна протидія та запобігання злочинності³⁶.

Ф. М. Медвідь зі свого боку визначає поняття внутрішнього і зовнішнього безпечного середовища, що впливають на стан національної безпеки України³⁷.

Аналізуючи безпекове середовище, такі вчені, як В. Франчук, П. Пригунов, С. Мельник, В. Гобела, Н. Шупрудько, виділяють три основні складові: небезпечне середовище, де загрози діють із руйнівною силою і відсутні механізми їх усунення; безпечне середовище, що характеризується відсутністю реальних загроз; середовище безпеки, де виникають потенційні та реальні загрози, але є відповідні можливості та механізми для протидії їм. Термін «безпекове середовище» позначає наявність інструментів та можливостей у суспільстві та державі для захисту від внутрішніх та зовнішніх загроз³⁸.

Поняття «безпекове середовище» складається з двох основних елементів, таких як «безпека» та «середовище». Основним чинником формування безпекового середовища є поняття «безпека», дослідженню якого присвячено

³⁴ Погрібний С., Кріцак І., Денищук Д. Необхідність розроблення концепції безпекового середовища на прикладі МВС України: нормативно-кримінологічні та духовно-ціннісні аспекти. Нове українське право. 2022. Вип. 4. С. 96

³⁵ Кулик О. Г. Теоретичні та методичні підходи до створення безпекового середовища в Україні // Нова архітектура безпекового середовища України: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 груд. 2022 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад. правових наук України, Наук.-дослід. ін-т вивчення проблем злочинності ім. В. В. Сташиса. Харків: Юрайт, 2022. С. 99

³⁶ Вербенський М. Г., Свірін М. О. Протидія та запобігання злочинності як ключовий компонент нової архітектури безпекового середовища в Україні // Нова архітектура безпекового середовища України: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 груд. 2022 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад. правових наук України, Наук.-дослід. ін-т вивчення проблем злочинності ім. В. В. Сташиса. Харків: Юрайт, 2022. С. 46

³⁷ Медвідь Ф. М., Чорна М. О. Безпекова політика України в умовах зовнішньої агресії: нормативно-правове забезпечення. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2015. Вип. 5–6 (79–80). С. 121

³⁸ Медяник І. С. Безпекове середовище та виклики правового захисту на тимчасово окупованих територіях: шляхи подолання. Науковий вісник ДДУВС. 2023. Вип. 2. С. 309-314.

багато наукових праць. Однак як у наукових джерелах, так і в законодавстві його зміст розкривається по-різному, з урахуванням наукових підходів та позицій авторів. Зокрема, у Монреальській декларації «Право людини на безпеку» це поняття трактується як «стан, за якого небезпека та умови, що призводять до фізичної, психологічної або матеріальної шкоди, контролюються з метою збереження здоров'я та добробуту окремих осіб і суспільства»³⁹. Деякі науковці, такі як В. Михайлов, зазначають, що безпека – це збалансований стан функціонування соціальної системи (людини, держави, світового співтовариства), техногенних, природних систем тощо, за якого людина завдяки знанню навколишнього природного середовища і тенденцій його розвитку може своєчасно виявити та мінімізувати негативний вплив наявних і потенційних загроз або уникнути їх, що, у свою чергу, дозволяє їй зберегти систему своїх цінностей і забезпечити їх подальший розвиток⁴⁰. На думку В. М. Заплатинського, безпека – це такі умови, в яких перебуває складна система, коли дія зовнішніх і внутрішніх факторів не призводить до процесів, які вважаються негативними щодо зазначеної складної системи з боку наявних на даному етапі потреб, знань та уявлень⁴¹.

Ці різноманітні підходи до визначення та розуміння безпекового середовища свідчать про складність та многогранність даного поняття, а також про відсутність в сучасній юридичній науковій літературі чіткого та усталеного визначення. Його розуміють як умови життєдіяльності людей, сукупність зовнішніх і внутрішніх відносин між суб'єктами в усіх сферах національної безпеки, комплекс факторів, що впливають на рівень державної та національної безпеки, сукупність геополітичної, політико-дипломатичної, воєнної, інформаційної та інших сфер тощо. Крім того, існують підходи до виокремлення так званого внутрішнього та зовнішнього безпекового середовища, що пов'язано з характером та особливостями загроз для держави, її

³⁹ Монреальська декларація «Право людини на безпеку»: 6-та Всесвітня конференція по запобіганню і управлінню пошкодженнями. (Канада, Монреаль, 15 трав. 2002 р.) URL: <http://avionics.nau.edu.ua/files/doc>

⁴⁰ Михайлов В. М. Поняття «безпека» і «цивільна безпека» у міждисциплінарному науковому дискурсі. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2020. Вип. 17(1). С. 77-89. С. 82.

⁴¹ Заплатинський В. М. Логіко-детермінантні підходи до розуміння поняття «безпека». Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка. 2012. Вип. 5. С. 90-98.

громадян, а також іноземців та осіб без громадянства, які проживають на відповідній території⁴².

Поняття «безпечне середовище», все частіше використовують і у сфері діяльності НПУ. Так, в Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС) були визначені наступні цілі «створення безпечного середовища розвитку вільного суспільства, забезпечення високої ефективності діяльності органів системи МВС, зміцнення суспільної довіри до неї з урахуванням визначальної ролі громадянина у розбудові України як безпечної європейської держави»⁴³. Дослідження правового статусу НПУ показує, що воно є «центральною ланкою виконавчої влади, який реалізує державну політику у сферах: – забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку; – забезпечення формування державної політики в зазначених сферах; – надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги»⁴⁴. Тобто, діяльність НПУ зосереджена на питаннях забезпечення внутрішньої безпеки держави шляхом нейтралізації внутрішніх загроз, а тому забезпечує формування та розвиток внутрішнього безпечного середовища держави.

Відповідно Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі, затвердженої Указом Президента України від 25.04.2020 р. № 195/2020⁴⁵, безпечне і здорове освітнє середовище є сукупністю умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпеки харчових продуктів та/або надання неякісних

⁴² Бугайчук К. Л. Безпечне середовище держави в контексті діяльності Міністерства внутрішніх справ України. *Право і безпека*. 2023. Вип. 2 (89). С. 113–118.

⁴³ Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 лист. 2017 р. № 1023-р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-%D1%80.#Text>.

⁴⁴ Про затвердження Положення про Національну поліцію: постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2015 р. № 877. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>.

⁴⁵ Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі: Указ Президента України від 25.04.2020 р. № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text> (дата звернення: 01.04.2025).

послуг з харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (булінг (цькування), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, у тому числі з використанням кіберпростору, а також унеможлиблюють вживання на території закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин.

Формування безпечного і здорового освітнього середовища вимагає вирішення низки проблем, зокрема, пов'язаних із фізичним, психологічним насильством та булінгом (цькуванням), безвідповідальним використанням Інтернету, недостатньою готовністю педагогічних працівників запобігати та протидіяти насильству та булінгу (цькуванню) серед учасників освітнього процесу, непопулярністю серед дітей та підлітків культури здорового харчування, малорухливим способом життя, належним рівнем їх медичного забезпечення, а також загальною несистемним підходом до формування культури здорового та безпечного способу життя у суспільстві, недостатністю співпраці різних соціальних інституцій у подоланні зазначених проблем.

Учні та педагогічні працівники потребують такого стану освітнього середовища, в якому вони відчуватимуть фізичну, психологічну, інформаційну та соціальну безпеку, комфорт і благополуччя. Батьки учнів як учасники освітнього процесу, що зацікавлені в існуванні максимально безпечного освітнього середовища, здатного забезпечити належні і безпечні умови навчання, виховання, розвитку дітей, для досягнення цих цілей мають долучатися та активно сприяти формуванню у дітей гігієнічних навичок та засад здорового і безпечного способу життя.

Так, за даними опитування, проведеного у 2018 році Українським інститутом соціальних досліджень імені Олександра Яременка, 38 відсотків учнів-респондентів ставали жертвами образ протягом останніх двох місяців, а ображали інших у цей період 35 відсотків учнів. Поширеним явищем стала і практика цькування в Інтернеті (кібербулінг). Насильство та булінг (цькування) призводять до миттєвих та віддалених медичних, соціальних та економічних проблем. Наслідки можуть позначатися протягом усього життя. Серед них – проблеми із психічним здоров'ям, фізичні травми, рання вагітність та проблеми з репродуктивним здоров'ям, антисоціальна поведінка, інфекційні та

неінфекційні захворювання, зниження академічної успішності та припинення навчання.

Однією з головних проблем здоров'я дітей є поширення надлишкової ваги тіла та ожиріння. Згідно зі статистичними даними Міністерства охорони здоров'я України за 2017 рік з 7 млн 615 тис. дітей віком до 17 років.

13,3 відсотка страждали на ожиріння, і щороку в Україні фіксується приблизно 15,5 тис. нових випадків дитячого ожиріння. Діти з ожирінням більше піддаються ризику розвитку цукрового діабету 2-го типу та серцево-судинних захворювань, вони досить часто потерпають від стигми та дискримінації і, як наслідок, розвитку психологічних проблем та соціальної ізоляції. Причинами поширення надлишкової ваги та ожиріння серед дітей і підлітків переважно є нераціональне харчування та малорухливий спосіб життя.

За даними опитування Всесвітньої організації охорони здоров'я в рамках проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді», у 2018 році 87,6 відсотка хлопців та 93,6 відсотка дівчат станом на час опитування не курили, що свідчить про позитивну тенденцію порівняно з аналогічними даними 2014 року. При цьому вживання спиртних напоїв залишалось досить поширеним серед підлітків – 40 відсотків учнів хоча б один раз вживали алкоголь. Серед 17-річних їх частка сягала 61 відсоток, вона збільшилася з 2014 року на 17 відсотків (у 2014 році мали досвід уживання алкоголю в середньому 44,8 відсотка); 22,8 відсотка учнів уживали алкоголь протягом останнього місяця (42 відсотки 17-річних). Кожен п'ятий, хто вживав алкоголь, робив це приблизно три – п'ять днів на місяць.

Статевий досвід до 18 років мали 40,3 відсотка хлопців та 27,8 відсотка дівчат. Із тих, хто отримав статевий досвід до повноліття (34 відсотки), отримали його саме до 15 років, а 30 відсотків тих, хто має статевий досвід, не користуються презервативами. Основним джерелом знань щодо статевої стосунків 58 відсотків підлітків назвали Інтернет.

Психічне здоров'я та благополуччя учнів є таким самим ключовим елементом, як і фізичне здоров'я. Порушення депресивного спектра, підвищений рівень тривожності та агресивності, самоушкоджувальна поведінка та суїцидальні спроби – одні з найпоширеніших проявів порушення психологічного благополуччя серед дітей та підлітків. Проблеми із психічним

здоров'ям у дітей можуть призвести до погіршення результатів навчання, фізичного здоров'я, нестійких соціальних зв'язків та майбутніх перспектив самореалізації, а також різного роду девіантних форм поведінки. Відповідно додаткової уваги потребує профілактика психічних розладів, просвітницька робота з питань психо- та медіагігієни, розвиток та підвищення якості психологічних послуг у закладах освіти, первинної медичної допомоги, а також підтримка психічного здоров'я дітей та інших учасників освітнього процесу.

Проблемою, яка потребує розв'язання, є низький рівень культури безпечної, здорової поведінки та ненасильницької взаємодії у дітей шкільного віку, інших учасників освітнього процесу, погіршення стану здоров'я учнів, недостатній рівень доступності, безпечності і комфортності умов шкільного навчання.

Причинами такої проблеми є:

– відсутність у переважної більшості дітей звичок здорового і безпечного способу життя, у тому числі здорового харчування, низький рівень їх рухової активності, недостатня сформованість у них навичок безпечної поведінки та ненасильницької, безконфліктної комунікації;

– уразливість дітей шкільного віку під час використання Інтернету, нестача навичок безпечної поведінки в інформаційному середовищі, неконтрольований доступ до Інтернету під час освітнього процесу;

– недостатній рівень ефективності освіти, яка забезпечує соціальний і здоров'язберезувальний компоненти навчання, медіа- та цифрову грамотність учнів, що можуть сприяти безпечній життєдіяльності, збереженню та зміцненню здоров'я, веденню здорового способу життя, безпечній комунікації;

– недостатність і зношеність матеріально-технічної бази закладів освіти, що необхідна для здобуття якісної освіти та всебічного розвитку дітей, у тому числі для забезпечення здоров'язберезувального компонента навчання, а також для забезпечення здорових та нешкідливих умов навчання;

– недостатня увага до створення у закладах освіти умов, що забезпечують фізичну безпеку та доступність освітнього середовища для всіх учнів, у тому числі з особливими освітніми потребами (відповідність вимогам пожежної, санітарно-епідеміологічної, екологічної безпеки, будівельним нормам з

урахуванням принципів універсального дизайну та/або розумного пристосування);

– відсутність ефективного та системного підходу в закладах освіти щодо попередження та реагування на прояви насильства та булінгу (цькування);

– неналежні умови для організації достатнього, якісного, безпечного, збалансованого харчування дітей у закладах освіти;

– відсутність стандартизованих норм харчування (в тому числі для дітей, які потребують спеціального дієтичного харчування) та фізичної активності відповідно до фізіологічних потреб учнів та рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я, що є бар'єром для формування знань та навичок здорового і безпечного способу життя;

– застарілі державні санітарні правила і норми щодо влаштування, утримання закладів освіти та організації освітнього процесу та інші санітарні правила і норми у сфері освіти;

– недостатній рівень медичного обслуговування дітей шкільного віку;

– недостатньо ефективний психологічний супровід учасників освітнього процесу;

– низький рівень залучення батьків до формування гігієнічних навичок та засад здорового і безпечного життя їх дітей;

– недостатнє використання ресурсів взаємодії та партнерства між учасниками освітнього процесу, закладами освіти і закладами охорони здоров'я, закладами культури, соціальними службами, правоохоронними органами, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, а також ресурсів волонтерської допомоги за відповідними напрямками ⁴⁶.

⁴⁶ Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі: Указ Президента України від 25.04.2020 р. № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text> (дата звернення: 01.04.2025).

2.2. Забезпечення безпечного освітнього середовища працівниками Управління організації служби освітньої безпеки (у складі патрульної поліції) Національної поліції України

Відповідно до Концепції безпеки закладів освіти, схваленої Кабінетом Міністрів України 7 квітня 2023 року, ефективне попередження та протидію негативним безпековим явищам в освітньому середовищі можливо забезпечити шляхом посилення поліцейської присутності у закладах освіти з наданням ефективних поліцейських послуг щодо недопущення вчинення правопорушень учасниками освітнього процесу та стосовно них, а також удосконалення нормативно-правової бази у сфері громадської безпеки в частині підвищення ефективності попередження та недопущення вчинення правопорушень в закладах освіти⁴⁷. Виконавцями попередження та протидії негативним безпековим явищам в освітньому середовищі Концепцією визначено НПУ, зокрема працівників Управління організації служби освітньої безпеки (далі – СОБ) (у складі патрульної поліції) НПУ⁴⁸.

Метою Концепції безпеки закладів освіти якої є створення рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти, організація безпечного освітнього середовища в умовах військової агресії рф проти України⁴⁹.

Концепцією⁵⁰ передбачено, що формування компетентностей безпеки в учасників освітнього процесу можливо забезпечити шляхом:

– перегляду та актуалізації освітніх програм з питань безпеки життєдіяльності, цивільного захисту та домедичної допомоги, прав, свобод та обов'язків громадянина та впровадження соціально-емоційного навчання та здійснення інтеграції знань про психічне здоров'я в освітній процес та освітню діяльність. Виконавцями заходу визначено МОН, МОЗ, МВС, ДСНС, НПУ, заклади освіти (за згодою);

⁴⁷ Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 07.04.2023 № 301-р. Дата оновлення: 07.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2023-r#Text> (дата звернення: 01.05.2025).

⁴⁸ Офіційний сайт Національної поліції України. Електронний ресурс. URL: <https://npu.gov.ua/pro-policiyu/struktura-nacionalnoyi-policiyi>.

⁴⁹ Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 07.04.2023 № 301-р. Дата оновлення: 07.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2023-r#Text> (дата звернення: 01.05.2025).

⁵⁰ Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 07.04.2023 № 301-р. Дата оновлення: 07.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2023-r#Text> (дата звернення: 01.05.2025).

– запровадження в освітній процес закладів освіти програм, спрямованих на формування у здобувачів освіти правової поведінки, запобігання конфліктам та правопорушенням, здобуття навичок щодо безпечної поведінки в Інтернеті. Виконавцями заходу визначено МОН, МВС, НПУ, обласні, Київську міську державні (військові) адміністрації, заклади освіти (за згодою)⁵¹.

Крім того, реалізація Концепції⁵² підвищить ефективність превентивних заходів щодо запобігання та попередження вчиненню правопорушень в освітньому середовищі та створить безпечні умови навчання та викладання, комфортну міжособистісну взаємодію, що сприятиме емоційному благополуччю учасників освітнього процесу, відсутності будь-яких проявів насильства, забезпечивши при цьому достатньо можливостей для їх запобігання, а також дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу.

Забезпечення виконання завдань та заходів, передбачених Концепцією⁵³, допоможе убезпечити учасників освітнього процесу від непередбачуваних подій, спричинених військовою агресією РФ проти України, а також надасть можливість безперешкодної реалізації права на освіту та належні, безпечні і здорові умови навчання та викладання.

У січні 2024 року стартувало навчання для діючих правоохоронців, які заступали на службу у ЗЗСО у межах реалізації проекту «Офіцери служби освітньої безпеки». Згодом їх замінять офіцери СОБ, які після оголошення набору пройдуть відбір та відповідну підготовку. Цей проект реалізується за ініціативи керівництва держави за участі МОН України, МВС України та НПУ. Його мета – захистити дітей у школах в умовах повномасштабної війни та створити безпечне середовище після війни⁵⁴.

Важливо, що при цьому офіцер СОБ – це не охоронець, а фахівець з питань безпеки в освітньому закладі. Окрім поліцейських навичок та виконання

⁵¹ Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 07.04.2023 № 301-р. Дата оновлення: 07.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2023-r#Text> (дата звернення: 01.05.2025).

⁵² Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 07.04.2023 № 301-р. Дата оновлення: 07.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2023-r#Text> (дата звернення: 01.05.2025).

⁵³ Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 07.04.2023 № 301-р. Дата оновлення: 07.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2023-r#Text> (дата звернення: 01.05.2025).

⁵⁴ У 400 закладах освіти з'явиться поліцейська варта безпеки. Національна поліція України. опубліковано 16.01.2024 р. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-400-zakladakh-osvity-ziavytsia-politseiska-varta-bezpeky>.

протоколу безпеки, він матиме знання з психології дитини, аби розуміти її та за потреби вчасно допомогти та вжити необхідних заходів. Офіцери СОБ стануть медіаторами між адміністраціями шкіл, батьківськими комітетами й дітьми та разом із педагогами працюватимуть над створенням безпечного середовища для дітей.

Вже в січні 2024 року 402 школи були забезпечені офіцерами безпеки тимчасово з числа діючих співробітників поліції охорони, патрульної поліції та інших підрозділів НПУ. Йдеться, про Волинську, Дніпропетровську, Житомирську, Запорізьку, Київську, Миколаївську, Рівненську, Сумську, Чернігівську області.

До повноважень поліцейських входить пропускний режим (в багатьох школах встановлюватимуть спецрамки та металошукачі), комунікація з екстреними службами, виклик поліції та особисте реагування на правопорушення.

Один із найважливіших моментів у роботі – спілкування з дітьми у закладі освіти, зокрема про загрозу вибухонебезпечних та будь-яких невідомих предметів, з якими дитина може стикнутися.

Поліцейські нестимуть службу в такому режимі тимчасово, поки майбутні офіцери СОБ після оголошення конкурсу проходитимуть відбір, навчання та підготовку.

Нова модель освітнього правопорядку покликана забезпечити безпечне освітнє середовище в ЗЗСО, в якому навчатимуться, виховуватимуться та зростатимуть діти ⁵⁵.

В Угоді про співробітництво МВС України, НПУ та МОН України визначені обов'язки та повноваження СОБ, а саме:

- співпраця в партнерстві з учнями, вчителями, батьками, адміністрацією школи, соціальною громадою для створення та підтримки здорового і безпечного шкільного колективу;
- проведення просвітницько-профілактичних занять з учнями за програмою «Школа і поліція»;

⁵⁵ У 400 закладах освіти з'явиться поліцейська варта безпеки. Національна поліція України. опубліковано 16.01.2024 р. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-400-zakladakh-osvity-ziavytsia-politseiska-varta-bezpeky>.

- проведення індивідуальних зустрічей з дітьми, учнівською молоддю, їх батьками чи опікунами;
- участь у засіданнях рад з профілактики злочинності, за потреби – в зборах батьківських комітетів та педагогічних нарадах у закладі освіти;
- участь у батьківських зборах і педрадах; проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед батьків та педагогічних працівників щодо попередження негативних явищ в учнівському середовищі; забезпечення ефективного і вчасного реагування на виклики керівників закладів освіти.

Зазначимо, що паралельно з проєктом «Офіцер Служби освітньої безпеки Національної поліції України» нині діє проєкт «Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі», який реалізується МВС України спільно з НПУ, ДСНС України за участі МОН України, Освітнього омбудсмена у партнерстві з Всеукраїнською Асоціацією об'єднаних територіальних громад, Асоціацією міст України, громадською організацією «Безпечний освітній простір» та за підтримки UNICEF Ukraine ⁵⁶.

Проєкт спрямований на підвищення рівня безпеки в освітньому середовищі, у тому числі запобігання, раннього виявлення, припинення та усунення негативних явищ та їх шкідливих наслідків щодо безпеки учнів, шляхом запровадження та організації діяльності в закладах загальної середньої освіти та закладів професійної (професійно-технічної) освіти спеціаліста із безпеки в освітньому середовищі.

Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі – посадова особа виконавчого органу сільської, селищної, міської, обласної ради, знання та навички якої відповідають актуальним безпековим викликам.

Діяльність спеціаліста спрямована на створення та підтримання належного рівня безпеки учасників освітнього процесу на засадах партнерства та у співпраці поліцейських, рятувальників, органів місцевого самоврядування, закладів освіти та інших суб'єктів.

При виконанні посадових обов'язків спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі безпосередньо взаємодіє з:

- сільською, селищною, міською, обласною радою;

⁵⁶ Проєкт «Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі». URL: <https://mvs.gov.ua/bezpecne-ditinstvo/specialist-iz-bezpeki-v-osvitnyomu-seredovishhi-1>.

- територіальними (відокремленими) органами НПУ;
- територіальними підрозділами Державної служби України з надзвичайних ситуацій;
- керівниками та іншими працівниками закладів освіти;
- органами батьківського самоврядування;
- громадськими організаціями.

Спеціалістом із безпеки в освітньому середовищі може бути громадянин України, який досяг 21 року, має вищу освіту (не нижче бакалаврського рівня), вільно володіє державною мовою та пройшов спеціальне навчання (профільну підготовку) на базі закладів вищої освіти, які належать до сфери управління МВС, за відповідною програмою.

Не може бути спеціалістом із безпеки в освітньому середовищі особа, яка:

- 1) визнана судом обмежено дієздатною або недієздатною;
- 2) має захворювання, що перешкоджає виконанню обов'язків за відповідною посадою;
- 3) має непогашену чи не зняту у встановленому законом порядку судимість;
- 4) була визнана у встановлено законом порядку винною у скоєнні правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи;
- 5) на яку було накладено адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, домашнім насильством, булінгом чи невиконанням батьківських обов'язків.

Виконавчий орган сільської, селищної, міської, обласної ради забезпечує умови роботи спеціаліста із безпеки в освітньому середовищі, в тому числі у закладі освіти, на який розповсюджується повноваження такого спеціаліста.

До проєкту вже долучилися 39 територіальних громад із 17 областей України.

Відбір для участі у проєкті здійснюється у два етапи:

- відбір територіальних громад,
- відбір кандидатів ⁵⁷.

⁵⁷ Проєкт «Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі». URL: <https://mvs.gov.ua/bezpecne->

На слушну думку науковців, профілактична діяльність в освітньому середовищі є одним із важливих напрямів роботи представників НПУ⁵⁸. Нині, незалежно один від одного, її здійснюють як працівники підрозділів ювенальної превенції (основний суб'єкт роботи з дітьми, згідно повноважень встановлених нормативно-правовими актами), так і працівники патрульної поліції СОБ (проект «Офіцери служби освітньої безпеки»)⁵⁹.

Як зазначив, О. В. Погорілець в Україні провадження діяльності поліцейського у закладах освіти розпочалось у результаті створення підрозділу у сфері ювенальної превенції у новому правоохоронному органі – НПУ⁶⁰. Створення у 2017 році Управління ювенальної превенції, є результатом виконання приписів «Пекінських правил» («Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх» від 29 листопада 1985 року⁶¹, ухвалених Генасамблеєю ООН, де чітко вказано, що в правоохоронній системі мають бути «дитячі» поліцейські, які добре володіють законодавством, пройшли відповідну підготовку та працюють з дітьми, що вчинили правопорушення або стали свідками, жертвами злочину⁶².

Потрібно нагадати, що на початку діяльності нової НПУ з вересня 2016 року діяла модель «Шкільний офіцер поліції» – одна з прикладів ефективної співпраці поліції і громади, розроблена з метою вирішення проблеми підліткової і дитячої злочинності. НПУ як новітній соціальний інститут започаткувала масштабний проект «Шкільний офіцер поліції», який був покликаний не тільки вирішити проблеми ювенальної превенції в нашій країні,

ditinstvo/specialist-iz-bezpeki-v-osvitnyomu-seredovishhi-1.

⁵⁸ Погорілець О. В. Реалізація адміністративно-правового статусу підрозділів Національної поліції України щодо гарантування безпеки в освітньому середовищі. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2024. № 2 (62). С. 115-120. С. 116.

⁵⁹ Погорілець О. В. Реалізація адміністративно-правового статусу підрозділів Національної поліції України щодо гарантування безпеки в освітньому середовищі. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2024. № 2 (62). С. 115-120. С. 116.

⁶⁰ Погорілець О. В. Реалізація адміністративно-правового статусу підрозділів Національної поліції України щодо гарантування безпеки в освітньому середовищі. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2024. № 2 (62). С. 115-120. С. 116-117.

⁶¹ Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») від 29.11.1985 р. № 995_211. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/158593___158593.

⁶² Погорілець О. В. Реалізація адміністративно-правового статусу підрозділів Національної поліції України щодо гарантування безпеки в освітньому середовищі. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2024. № 2 (62). С. 115-120. С. 117; Алексеєнко Т.Ф. Булінг і мобінг: причини розвитку і шляхи профілактики. *Особистість у просторі виховних інновацій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. м. Івано-Франківськ, 2018 р. С. 19-25.

але й сприяти успішній соціалізації дітей та учнівської молоді⁶³. Шкільний офіцер поліції (з англ. school resource officer) – модель співробітництва ЗЗСО і Управління патрульної поліції у містах України, де діяла патрульна поліція⁶⁴. Ця модель поєднала зусилля двох організацій у зв'язку з їхніми унікальними повноваженнями – поліції, яка відповідає за профілактику злочинності, і шкіл, які відповідають за навчання дітей у місці, де вони проводять найбільше часу⁶⁵.

З 1 вересня 2016 року в Україні стартувала «перша хвиля» експерименту «Шкільний офіцер поліції»⁶⁶. До спільної ініціативи Міністерства внутрішніх справ і МОН долучилися ЗЗСО чотирьох міст: Києва, Одеси, Львова й Івано-Франківська⁶⁷. У «другу чергу» потрапили Харків, Дніпро, Чернівці, Кропивницький, Сєвєродонецьк, Лисичанськ і Рубіжне. 2 квітня 2018 року перший урок за програмою «Школа і поліція» провели патрульні поліцейські в Дніпрі⁶⁸. За шкільними офіцерам попередньо закріпили 65 шкіл⁶⁹. 3 квітня 2018 року проект почав діяти в Харкові⁷⁰ 12 поліцейських, які пройшли спеціальне навчання, відвідуватимуть всі загальноосвітні заклади міста. Після презентації проекту, шкільні офіцери провели перші тематичні заняття в ХЗОШ № 10⁷¹. 11 квітня 2018 року на базі НВК СЗНЗ № 26 «Зорецвіт» проект презентували в Кропивницькому⁷². На базі сорока шкіл міста патрульні поліцейські проводитимуть тренінгові заняття з учнями 1-11 класів. Тематика занять розписана у програмі «Школа і поліція», яка схвалена до використання Міністерством освіти і науки України⁷³.

⁶³ Лапа О. В. Роль пілотного проекту «Шкільний офіцер поліції» в соціалізації дітей та учнівської молоді. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2016. № 5 (74). С. 135-143.

⁶⁴ Шкільний офіцер поліції. Електронний ресурс. URL: <https://cop.org.ua/ua/dosvid/ukrainskyi-dosvid/zahalnoukrainskyi-dosvid/proekt-shkilnij-ofitser-politsiji>.

⁶⁵ Шкільний офіцер поліції. Електронний ресурс. URL: <https://cop.org.ua/ua/dosvid/ukrainskyi-dosvid/zahalnoukrainskyi-dosvid/proekt-shkilnij-ofitser-politsiji>.

⁶⁶ Школа та поліція. З 1 вересня копи патрулюватимуть навчальні заклади. *TCH.ua*. 1 верес. 2016. Архів оригіналу за 17 квітня 2018. Процитовано 17 квітня 2018.

⁶⁷ Шкільний офіцер поліції & профілактична робота у навчальному закладі. Педрада. 5 верес. 2016. Архів оригіналу за 6 лютого 2018. Процитовано 17 квітня 2018.

⁶⁸ «Шкільний офіцер поліції»: у Дніпрі копи взялися проводити спеціальні уроки. *5 канал*. Архів оригіналу за 18 квітня 2018. Процитовано 17 квітня 2018.

⁶⁹ За школами у Дніпрі закріпили офіцерів поліції. *dnipro.depo.ua*. Архів оригіналу за 17 квітня 2018. Процитовано 17 квітня 2018.

⁷⁰ LLC, Huhu. У харківських школах стартував проект «Шкільний офіцер поліції». *www.city.kharkov.ua*. Архів оригіналу за 17 квітня 2018. Процитовано 17 квітня 2018.

⁷¹ LLC, Huhu. У харківських школах стартував проект «Шкільний офіцер поліції». *www.city.kharkov.ua*. Архів оригіналу за 17 квітня 2018. Процитовано 17 квітня 2018.

⁷² Кропивницький став сьомим містом зі шкільними офіцерами поліції (ФОТО) – Інформаційний портал Кіровоградщини - Гречка - Новини Кропивницький. *gre4ka.info* (укр.). Архів оригіналу за 17 квітня 2018. Процитовано 17 квітня 2018.

⁷³ Програма «Школа і поліція» – Інститут модернізації змісту освіти. *imzo.gov.ua* (укр.). Архів оригіналу за 17 квітня 2018. Процитовано 17 квіт. 2018.

Експериментальна модель співпраці ЗЗСО і поліції «Шкільний офіцер поліції» впроваджувалася на виконання завдань положень Концепції першочергових заходів реформування системи МВС України, затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 1118, Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2010 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393 та положень Угоди про партнерство між МВС України та МОН України від 29 лютого 2016 р. у ЗЗСО міст Івано-Франківська, Львова, Одеси та Києва з нового 2016/2017 навчального року⁷⁴.

Метою експериментальної моделі «Шкільний офіцер поліції» було сприяння діяльності ЗЗСО щодо профілактики правопорушень серед дітей та забезпечення безпечного освітнього середовища. Для зазначеної діяльності були відібрані працівники поліції, які пройшли спеціальне навчання та призначені шкільними офіцерами поліції. Передбачається закріпити за одним поліцейським від двох до п'яти шкіл.

Поліцейські зосередили свою роботу на проведенні просвітницько-профілактичних занять з учнями за програмою «Школа і поліція», яка була схвалена для використання (лист Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» № 2.1/12-Г-159 від 18.04.2016); проведенні індивідуальних зустрічей з учнями та/або їхніми батьками (особами, які їх замінюють); забезпеченні вчасного та ефективного реагування на виклики керівників закладів освіти; участі у батьківських зборах і педагогічних радах з метою проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед батьків та педагогічних працівників щодо попередження негативних явищ в дитячому середовищі.

На слушну думку О. В. Лапи, взаємодія різноманітних інститутів українського соціуму спрямована на успішну соціалізацію дітей та молоді в умовах складної суспільно-економічної ситуації. Соціалізація особистості є ефективною за дотримання певних умов, а саме: гуманізації процесу соціального виховання, відповідності змісту соціально-педагогічної роботи умовам конкретного соціуму, оптимального співвідношення цілеспрямованих

⁷⁴ Програма «Школа і поліція». Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://web.archive.org/web/20180417192404/https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/programa-shkola-i-politsiya>.

взаємодій різноманітних соціальних інститутів, які беруть участь у процесі соціалізації. Конкретний соціальний інститут займає власну нішу в соціумі, але діяльність кожного орієнтована на створення такого суспільства, яке б дало дітям та молоді позитивний досвід міжособистісного спілкування. Окрім цього, в процесі соціалізації підрастаюче покоління повинно оволодіти суспільними нормами, цінностями, традиціями ⁷⁵.

У НПУ було запроваджено, що із ЗЗСО співпрацюватимуть працівники поліції, які пройшли спеціальне навчання та призначені шкільними офіцерами поліції. Досліджуючи проблематику забезпечення безпечного освітнього середовища, В. О. Снігульська відмітила думку куратора проекту «Шкільний офіцер поліції» О. Капітанської, тимчасово виконуючої обов'язки старшого інспектора з особливих доручень відділу зв'язків з громадськістю Департаменту патрульної поліції України, що офіцерів поліції до роботи в школах відбирають на добровільних засадах, віддаючи перевагу особам, які мають педагогічну чи юридичну освіту ⁷⁶. За шкільним офіцером поліції було закріплено від двох до п'яти ЗЗСО району, в якому він несе патрульну службу, враховуючи знання специфіки району, можливість частого відвідування шкіл навіть поза уроками чи виховними заходами ⁷⁷.

Отже, впровадження нових ініціатив взаємодії представників освітнього простору та поліції спрямовано на мінімізацію негативних явищ в освітньому середовищі. СОБ – один з проєктів НПУ у сфері забезпечення безпеки освітнього середовища в ЗЗСО, модель співробітництва ЗЗСО та Управління СОБ патрульної поліції у містах України. Модель «СОБ» є однією з прикладів ефективної співпраці поліції і громади, розроблена з метою вирішення проблеми підліткової і дитячої злочинності. Ця модель поєднала зусилля двох організацій у зв'язку з їхніми унікальними повноваженнями – поліції, яка відповідає за профілактику злочинності, і шкіл, які відповідають за навчання дітей у місці, де вони проводять найбільше часу.

⁷⁵ Лапа О. В. Роль пілотного проєкту «Шкільний офіцер поліції» в соціалізації дітей та учнівської молоді. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2016. № 5 (74). С. 135-143.

⁷⁶ Снігульська В. О. Шкільний офіцер поліції. Який він? *Соціальний педагог*. 2016. № 11. С. 7-11.

⁷⁷ Снігульська В. О. Шкільний офіцер поліції. Який він? *Соціальний педагог*. 2016. № 11. С. 7-11.

2.3. Організація роботи Національної поліції України у забезпеченні безпекового освітнього середовища

Сьогодні особливості організації роботи підрозділів НПУ, створених з метою реалізації державної політики з питань забезпечення безпечного освітнього середовища, захисту прав і законних інтересів учасників освітнього процесу, у закладах загальної середньої освіти, забезпечується Інструкцією з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти, затвердженої Наказом МВС України від 01.10.2024 № 663 ⁷⁸.

Поліцейські в ході здійснення повноважень із забезпечення безпечного освітнього середовища в ЗЗСО взаємодіють з керівництвом ЗЗСО, педагогічними працівниками, батьками або іншими законними представниками учнів, асистентами дітей та іншими працівниками закладу освіти з питань забезпечення безпеки учасників освітнього процесу, здійснення превентивних та профілактичних заходів у ЗЗСО.

Поліцейські під час здійснення повноважень із забезпечення безпечного освітнього середовища в ЗЗСО взаємодіють з іншими органами (підрозділами) поліції, територіальними підрозділами ДСНС, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та територіальними громадами, органами управління у сфері освіти, закладами освіти, міжнародними організаціями та громадськими об'єднаннями відповідно до законодавства.

Під час здійснення заходів із забезпечення безпечного освітнього середовища в ЗЗСО поліцейські керуються Конституцією України, законами України, міжнародними договорами України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, іншими нормативно-правовими актами з питань забезпечення безпечного освітнього середовища, захисту прав і законних інтересів учасників освітнього процесу, у тому числі цією Інструкцією.

⁷⁸ Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти: Наказ МВС України від 01.10.2024 № 663. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-24#Text> (дата звернення: 25.02.2025).

2.3.1. Порядок дій поліцейських у ході забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти

1. Під час забезпечення безпечного освітнього середовища в ЗЗСО поліцейські в межах компетенції:

1) здійснюють превентивну та профілактичну діяльність із забезпечення безпечного освітнього середовища в ЗЗСО та вживають заходів, спрямованих на попередження та усунення загроз життю та здоров'ю учасників освітнього процесу;

2) уживають заходів щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) учасників освітнього процесу шляхом:

– надання пропозиції до щорічного плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) у ЗЗСО, та участі в його виконанні в межах компетенції;

– участі в засіданнях комісій з розгляду випадків булінгу (цькування) та вжиття спільних заходів згідно із законодавством (у разі залучення);

– інформування учасників освітнього процесу стосовно правових наслідків учинення булінгу (цькування), надання роз'яснень щодо дій у разі виявлення ознак його учинення, інформування потерпілих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;

– виявлення фактів учинення булінгу (цькування) та забезпечення своєчасного реагування на них у встановленому законодавством порядку;

– взаємодії з іншими суб'єктами реагування в разі випадку булінгу (цькування) відповідно до Порядку реагування на випадки булінгу (цькування), затвердженого наказом МОН України 28 грудня 2019 року № 1646, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2020 року за № 111/34394 ⁷⁹;

3) уживають заходів із запобігання вживанню дітьми наркотичних засобів та психотропних речовин, алкогольних напоїв (у тому числі слабоалкогольних напоїв, пива), а також тютюнових виробів (у тому числі рідин, що використовуються в електронних сигаретах, використанню пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння);

⁷⁹ Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 р. № 1646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#Text>.

4) уживають заходів із запобігання вчиненню дітьми самогубств та їх спроб, навмисних самоушкоджень, ризикованої поведінки і вчинків, які призводять до травматизму та загибелі, проведення інформаційних заходів серед батьків або інших законних представників учнів стосовно основних причин самогубств дітей, механізму виявлення суїцидальних настроїв серед дітей;

5) інформують учасників освітнього процесу про безпеку в кіберпросторі;

6) беруть участь у межах компетенції поліції в реалізації державної політики у сфері національно-патріотичного виховання;

7) здійснюють реагування на надзвичайні події в ЗЗСО.

2. Основними повноваженнями поліцейських у ході забезпечення безпечного освітнього середовища в ЗЗСО є:

1) інформування учасників освітнього процесу з питань:

– забезпечення безпеки в освітньому середовищі;

– запобігання участі дітей у протиправній діяльності;

– підвищення обізнаності дітей про ризики і небезпеку в умовах воєнного стану;

2) проведення моніторингу стану забезпечення безпеки учасників освітнього процесу, збір інформації про стан безпеки в ЗЗСО;

3) підготовка пропозицій щодо покращення стану безпеки учасників освітнього процесу, необхідності усунення причин та умов, що сприяють учиненню правопорушень дітьми;

4) за пропозицією керівника ЗЗСО участь у складанні та оновленні паспорта безпеки ЗЗСО відповідно до форми, передбаченої додатком до Порядку раннього попередження та евакуації учасників освітнього процесу в разі нападу або ризику нападу на заклад освіти, затвердженого наказом МВС, МОН України від 18 серпня 2023 року № 685/1013, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 07 вересня 2023 року за № 1583/40639;

5) ужиття заходів згідно із законодавством стосовно притягнення до відповідальності батьків або осіб, що їх замінюють, які не виконують передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання малолітніх та/або неповнолітніх дітей. Взаємодія з цього питання з поліцейськими підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України;

6) виявлення фактів жорстокого поводження з дітьми та своєчасне реагування на них у порядку, визначеному законодавством;

7) координування діяльності щодо забезпечення пропускнуго режиму з використанням (за наявності) технічних засобів (арочних або ручних металодетекторів);

8) здійснення періодичного огляду приміщень та території ЗЗСО на предмет виявлення сторонніх осіб, вибухонебезпечних предметів, заборонених до обігу предметів і речовин;

9) виявлення та припинення адміністративних правопорушень, оформлення в межах компетенції матеріалів у справах про адміністративні правопорушення відповідно до Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої наказом МВС від 06 листопада 2015 року № 1376, зареєстрованої у Міністерстві юстиції України 01 грудня 2015 року за № 1496/27941;

10) прийняття від учасників освітнього процесу заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, забезпечення реагування на них у встановленому законодавством порядку;

11) інформування уповноважених підрозділів Національної поліції України в разі отримання відомостей про повнолітніх осіб, які втягують дітей у протиправну діяльність.

3. Поліцейські під час здійснення заходів, пов'язаних із забезпеченням безпечного освітнього середовища в ЗЗСО, проводять роз'яснювальну роботу серед учасників освітнього процесу з метою формування правової культури, негативного ставлення до суспільно небезпечних явищ.

4. Отримані заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події, що надійшли від учасників освітнього процесу, реєструються поліцейським відповідно до вимог Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, затвердженого наказом МВС від 08 лютого 2019 року № 100, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05 березня 2019 року за № 223/33194.

2.3.2. Порядок дій поліцейських у ході реагування на надзвичайні події в закладах загальної середньої освіти

1. Поліцейські в межах повноважень та в порядку, визначеному законодавством, здійснюють реагування на надзвичайні події в ЗЗСО, а саме на:

- учинення кримінальних правопорушень, зокрема напад на ЗЗСО;
- неконтрольоване проникнення сторонніх осіб на територію ЗЗСО та несанкціоноване перебування сторонніх осіб у приміщенні ЗЗСО;
- виявлення вибухонебезпечних пристроїв, а також предметів або речовин, використання яких може зашкодити життю та здоров'ю людей;
- надзвичайні ситуації природного або техногенного характеру (пожежі, землетруси, техногенні аварії), а також воєнного характеру.

2. При отриманні повідомлення про надзвичайну подію (безпосередньому виявленні) поліцейський:

- інформує чергову частину територіального (відокремленого) підрозділу поліції, на території обслуговування якого розташований ЗЗСО, відповідні служби (ДСНС, екстреної медичної допомоги, аварійну газову службу) залежно від характеру надзвичайної події та керівництво ЗЗСО про отриману інформацію стосовно надзвичайної події;
- оцінює масштаб надзвичайної події, потенційні загрози та визначає пріоритетні дії (евакуація, блокування доступу, надання домедичної допомоги);
- якщо дозволяють обставини, фіксує відомості про надзвичайну подію (місце, час, характер надзвичайної події, наявність постраждалих);
- організовує комунікацію з керівництвом ЗЗСО з питань управління ситуацією та планування подальших узгоджених дій.

3. За потреби евакуації у ЗЗСО поліцейський забезпечує контроль за виконанням евакуаційних заходів та дотриманням правопорядку.

4. Поліцейський у разі вчинення кримінального правопорушення у ЗЗСО:

- уживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю учасників освітнього процесу;
- уживає заходів щодо встановлення і затримання осіб, які вчинили правопорушення;

– надає невідкладну, зокрема домедичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушення;

– фіксує відомості стосовно потерпілих та можливих свідків;

– організовує охорону місця події до прибуття поліцейських уповноважених підрозділів Національної поліції України.

5. У разі нападу на ЗЗСО поліцейський негайно діє в межах компетенції в установленому законодавством порядку.

6. Поліцейський забезпечує взаємодію з підрозділами ДСНС під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та небезпечних подій, сприяє адміністрації ЗЗСО в наданні доступу до місця надзвичайної події спеціалізованій техніці та персоналу ДСНС, а також швидкому доступу бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги до місця надзвичайної події.

7. При виявленні сторонньої особи, яка несанкціоновано (без дозволу керівництва ЗЗСО) перебуває в приміщенні ЗЗСО, поліцейський установлює її особу, мету перебування в ЗЗСО та приймає рішення щодо залишення нею ЗЗСО або передачі її уповноваженим підрозділам Національної поліції України.

8. У разі виявлення в ході огляду з використанням технічних засобів (арочних або ручних металодетекторів) (за наявності) в учасників освітнього процесу або сторонніх осіб вибухонебезпечних пристроїв, а також предметів або речовин, використання яких може зашкодити життю та здоров'ю людей (з урахуванням їх фізичних властивостей і наявних заборон стосовно вільного обігу), поліцейський уживає заходів у встановленому законодавством порядку.

2.3.3. Організація роботи поліцейських під час забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти

▪ Організація роботи поліцейських у ході забезпечення безпечного освітнього середовища в ЗЗСО покладається на начальників управлінь патрульної поліції Департаменту патрульної поліції (далі – ДПП) (у містах, де вони утворені) та начальників районних управлінь (відділів) поліції головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві (далі – ГУНП) з урахуванням інформації про стан ризиків безпеки ЗЗСО, що визначений Методикою оцінки ризиків безпеки в системі освіти, пов'язаних із збройною агресією РФ проти України, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 02 серпня 2024 року № 866.

▪ Координацію та методичне забезпечення діяльності підрозділів поліції під час забезпечення безпечного освітнього середовища в ЗЗСО здійснює уповноважений структурний підрозділ центрального органу управління поліції.

▪ Організаційно-розпорядчим актом керівника управління патрульної поліції ДПП або керівника ГУНП (керівника районного управління (відділу) поліції ГУНП) поліцейський закріплюється за ЗЗСО державної або комунальної форми власності, які організовують здобуття загальної середньої освіти в очній (денній) формі.

▪ Керівники управлінь патрульної поліції ДПП та районних управлінь (відділів) поліції ГУНП надають інформацію керівникам ЗЗСО та їх засновникам щодо призначення поліцейських та закріплення за ними відповідних ЗЗСО.

▪ Під час виконання службових обов'язків у приміщеннях та на території ЗЗСО поліцейські координують свої дії з керівником ЗЗСО або іншим педагогічним працівником, визначеним керівником.

▪ Не допускається втручання поліцейських у освітню діяльність ЗЗСО та педагогічних працівників, навчальну діяльність учнів, здійснення освітнього процесу.

▪ Проведення поліцейськими будь-яких заходів із залученням учасників

освітнього процесу допускається виключно за рішенням та/або згодою керівника ЗЗСО.

- Поліцейські зобов'язані виконувати службові обов'язки в закріплених за ними ЗЗСО в однострої згідно із законодавством.

- З метою ефективного виконання службових обов'язків поліцейські забезпечуються засобами зв'язку, спеціальними засобами, індивідуальними цифровими нагрудними відеокамерами, логістичними пристроями (планшетні комп'ютери). Розпорядок дня поліцейського визначається відповідно до вимог статті 91 Закону України «Про Національну поліцію» з урахуванням вимог стосовно присутності поліцейського в ЗЗСО під час освітнього процесу.

- Поліцейському надається службове приміщення (облаштоване робоче місце) у ЗЗСО та право безперешкодного доступу до приміщень на території ЗЗСО, який за ним закріплено.

- Під час виконання службових обов'язків поліцейському надається доступ до наявних у ЗЗСО технічних засобів відеоспостереження в онлайн-режимі.

- Залучення поліцейського до участі в проведенні заходів за межами закріпленого за ним ЗЗСО проводиться за дорученням керівника ГУНП або ДПП.

2.3.4. Основні напрями взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами поліції, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, територіальними громадами, міжнародними організаціями та громадськими об'єднаннями в ході здійснення поліцейськими заходів із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти

Під час здійснення заходів із забезпечення безпечного освітнього середовища в ЗЗСО поліцейські взаємодіють з іншими уповноваженими органами та підрозділами поліції, органами державної влади, зокрема органами управління у сфері освіти, органами та службами у справах дітей, територіальними підрозділами ДСНС, органами місцевого самоврядування, територіальними громадами, міжнародними організаціями та громадськими об'єднаннями за напрямками:

- 1) формування в межах компетенції безпечного освітнього середовища;
- 2) планування заходів щодо покращення стану безпеки учасників освітнього процесу в ЗЗСО, ужиття заходів для запобігання і припинення стосовно учасників освітнього процесу будь-яких протиправних діянь;
- 3) профілактики правопорушень у дитячому середовищі, запобігання та протидії домашньому насильству, булінгу (цькуванню) та дитячій бездоглядності;
- 4) забезпечення прав та найкращих інтересів дітей;
- 5) упровадження новітніх міжнародних методик та практик організації безпечного освітнього середовища, профілактики правопорушень серед дітей;
- б) підвищення професійного рівня, набуття знань, вмінь і навичок шляхом проходження післядипломної освіти в установленому Положенням про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції, затвердженим наказом МВС від 24 грудня 2015 року № 1625, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 16 січня 2016 року за № 76/28206, порядку, участі в семінарах, вебінарах, тренінгах та інших практичних і теоретичних заходах.

У ході виконання службових обов'язків поліцейські взаємодіють з персоналом охорони суб'єкта охоронної діяльності, а також працівниками

ЗЗСО, які залучені до здійснення охоронних заходів у ЗЗСО (зокрема з використанням технічних засобів), з питань забезпечення безпеки учасників освітнього процесу.

Поліцейські під час здійснення заходів із забезпечення безпечного освітнього середовища в ЗЗСО з питань, що входять до їх компетенції:

7) організують спільно з іншими уповноваженими органами та підрозділами поліції, представниками територіальних підрозділів ДСНС, заінтересованими органами державної влади, місцевого самоврядування, територіальними громадами, громадськими організаціями профілактичні заходи серед учнів ЗЗСО;

8) у межах компетенції беруть участь у складі міжвідомчих комісій з обстеження приміщень ЗЗСО до початку навчального року.

Висновки

Таким чином, провівши дане дослідження, можна дійти таких висновків.

Формування безпечного освітнього середовища – одне з пріоритетних завдань закладу освіти будь-якого типу та форми власності, виконання якого реалізує право здобувачів освіти на безпечні та нешкідливі умови навчання і розвитку. І саме захищеність в освітньому просторі напряду пов'язують з оцінкою відсутності насильства у всіх його проявах, формах для всіх учасників навчального середовища.

В умовах відсічі збройної агресії формування безпечного освітнього середовища є складним завданням для всіх учасників освітнього процесу. Вплив збройних конфліктів на освіту породив цілу низку гуманітарних і соціальних проблем. У всьому світі школи та університети зазнали бомбардувань, обстрілів та підпалів. Такі дії завдають шкоди учням, студентам і педагогічному персоналу, позбавляють величезну кількість дітей і студентів їхнього права на освіту, руйнуючи фундамент, на якому громади будують своє майбутнє. У багатьох країнах збройні конфлікти продовжують руйнувати не тільки шкільну інфраструктуру, але й надії та прагнення цілих поколінь» (Декларація про безпеку шкіл (Safe School Declaration), 2015)).

Сьогодні діяльність Національної поліції України у забезпеченні безпекового освітнього середовища регулюється Інструкцією з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти, затвердженої Наказом МВС України від 01.10.2024 № 663,⁸⁰ яка визначає особливості організації роботи підрозділів Національної поліції України, створених з метою реалізації державної політики з питань забезпечення безпечного освітнього середовища, захисту прав і законних інтересів учасників освітнього процесу (далі – підрозділи поліції), у закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО).

⁸⁰ Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти: Наказ МВС України від 01.10.2024 № 663. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-24#Text> (дата звернення: 25.02.2025).

У зазначеній Інструкції терміни вживаються в значеннях, наведених у Законах України «Про Національну поліцію», «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про охорону дитинства», Порядку раннього попередження та евакуації учасників освітнього процесу в разі нападу або ризику нападу на заклад освіти, затвердженому наказом МВС, МОН України від 18 серпня 2023 року № 685/1013, зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 07 вересня 2023 року за № 1583/40639.

Потрібно зазначити, що 7 квітня 2023 року Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію безпеки закладів освіти, метою якої є «створення рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти, організація безпечного освітнього середовища в умовах військової агресії рф проти України». Одним із основних завдань Концепції, спрямованих на розв'язання визначених проблем, є ефективне попередження та протидія негативним безпековим явищам в освітньому середовищі; формування компетентностей безпеки в учасників освітнього процесу.

Не дивлячись велику кількість досліджень у сфері забезпечення безпечного освітнього середовища, однак участь підрозділів національної поліції у забезпеченні безпечного середовища в закладах освіти, зокрема, конкретна діяльність кожного з підрозділу (наприклад, підрозділів превенції, патрульної поліції та поліції охорони), їх взаємодія у профілактичній діяльності в процесі забезпечення безпечного освітнього середовища у закладах освіти комплексно не досліджено.

Список використаних джерел

1. Богданович В. Ю., Ільяшов О. А., Комаров В. С., Олексіюк В. В. Підхід до оцінювання безпекового середовища в сучасних умовах ведення збройної боротьби. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2021. № 2 (72). С. 33–38.
2. Бочарніков В. П., Свешніков С. В. Безпекове середовище 2030: монографія. Київ: Майстер книг, 2019. 76 с.
3. Бугайчук К. Л. Безпекове середовище держави в контексті діяльності Міністерства внутрішніх справ України. *Право і безпека*. 2023. Вип. 2 (89). С. 113–118.
4. Вербенський М. Г., Свірін М. О. Протидія та запобігання злочинності як ключовий компонент нової архітектури безпекового середовища в Україні // Нова архітектура безпекового середовища України: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 груд. 2022 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад. правових наук України, Наук.-дослід. ін-т вивчення проблем злочинності ім. В. В. Сташиса. Харків: Юрайт, 2022. С. 46.
5. Декларація про безпеку шкіл. URL: <https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/mizhnarodna-spivpratsya-2/deklaratsiya-pro-bezpeku-shkil>
6. Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 р. № 1646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#Text>.
7. За школами у Дніпрі закріпили офіцерів поліції. dnipro.dero.ua. Архів оригіналу за 17 квітня 2018. Процитовано 17 квітня 2018.
8. Заплатинський В. М. Логіко-детермінантні підходи до розуміння поняття «безпека». *Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка. 2012. Вип. 5. С. 90-98.

9. Конвенція про права дитини ООН: Міжнародний документ від 20.11.1989. Дата оновлення: 16.11.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 01.05.2025).
10. Косянчук І. Урядовий контактний центр повідомляє: Ситуаційний центр Нацполіції працює цілодобово: Урядовий кур'єр. 2024. 20 бер. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/situacijnij-centr-nacpoliciyi-pracyuye-cilodobovo/>.
11. Кропивницький став сьомим містом зі шкільними офіцерами поліції (ФОТО) – Інформаційний портал Кіровоградщини – Гречка – Новини Кропивницький. gre4ka.info (укр.). Архів оригіналу за 17 квітня 2018. Процитовано 17 квітня 2018.
12. Кулик О. Г. Теоретичні та методичні підходи до створення безпекового середовища в Україні. *Нова архітектура безпекового середовища України*: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 груд. 2022 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад. правових наук України, Наук.-дослід. ін-т вивчення проблем злочинності ім. В. В. Сташиса. Харків: Юрайт, 2022. С. 99.
13. Лапа О. В. Роль пілотного проекту «Шкільний офіцер поліції» в соціалізації дітей та учнівської молоді. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2016. № 5 (74). С. 135-143.
14. Медвідь Ф. М., Чорна М. О. Безпекова політика України в умовах зовнішньої агресії: нормативно-правове забезпечення. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2015. Вип. 5–6 (79–80). С. 121–128.
15. Медяник І. С. Безпекове середовище та виклики правового захисту на тимчасово окупованих територіях: шляхи подолання. *Наук. вісн. ДДУВС*. 2023. Вип. 2. С. 309–314.
16. Михайлов В. М. Поняття «безпека» і «цивільна безпека» у міждисциплінарному науковому дискурсі. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2020. Вип. 17(1). С. 77-89. С. 82.
17. Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення

- правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») від 29.11.1985 р. № 995_211. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/158593__158593.
18. Монреальська декларація «Право людини на безпеку»: 6-та Всесвітня конференція по запобіганню і управлінню пошкодженнями. (Канада, Монреаль, 15 трав. 2002 р.) URL: <http://avionics.nau.edu.ua/files/doc>
19. Погорілець О. В. Реалізація адміністративно-правового статусу підрозділів Національної поліції України щодо гарантування безпеки в освітньому середовищі. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2024. № 2 (62). С. 115-120.
20. Погрібний С., Кріцак І., Денищук Д. Необхідність розроблення концепції безпекового середовища на прикладі МВС України: нормативно-кримінологічні та духовно-ціннісні аспекти. *Нове українське право*. 2022. Вип. 4. С. 96–104.
21. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення механізмів формування мережі ліцеїв для запровадження якісної профільної середньої освіти: Закон України від 15.07.2021 р. № 1658-IX. URL: (дата звернення: 01.05.2025).
22. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення механізмів формування мережі ліцеїв для запровадження якісної профільної середньої освіти: Закон України від 15.07.2021 р. № 1658-IX. URL: (дата звернення: 01.05.2025).
23. Про загальну середню освіту: Закон України від 13.05.1999 № 651-XIV. Втрата чинності від 18.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14#Text> (дата звернення: 01.05.2025).
24. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти: Наказ МВС України від 01.10.2024 № 663. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-24#Text> (дата звернення: 25.02.2025).

25. Про затвердження Положення про загальноосвітній навчальний заклад: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 27.08.2010 № 778. Втрата чинності від 01.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/778-2010-п#Text>. (дата звернення: 01.05.2025).
26. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Декларації про безпеку шкіл: Розпорядження Кабінету Міністрів України; План, Заходи від 04.08.2021 р. № 898-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2021-р#Text>. (дата звернення: 01.05.2025).
27. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі: Указ Президента України від 25.04.2020 р. № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text> (дата звернення: 01.05.2025).
28. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 02.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 05.05.2025).
29. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. Дата оновлення: 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 01.05.2025).
30. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. Дата оновлення: від 15.06.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 01.05.2025).
31. Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 07.04.2023 № 301-р. Дата оновлення: 07.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2023-р#Text> (дата звернення: 01.05.2025).
32. Проект «Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі». URL: <https://mvs.gov.ua/bezpecne-ditinstvo/specialist-iz-bezpeki-v-osvitnyomu-seredovishhi-1>.

- 33.Програма «Школа і поліція» – Інститут модернізації змісту освіти.
Процитовано 17 квітня 2018. URL:
<https://web.archive.org/web/20180417192404/https://imzo.gov.ua/osvita/pozas-hkilna-osvita-ta-vihovna-robota/programa-shkola-i-politsiya>.
- 34.Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. Київ: НІСД, 2022. С. 15.
- 35.Розроблення моделі оцінювання ефективності роботи органів та підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпекового середовища на державному, регіональному та місцевому рівнях: метод. рек. / В. Л. Костюк, А. О. Шаповалова, В. Г. Сюравичик та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2024. 70 с.
- 36.Снігульська В. О. Шкільний офіцер поліції. Який він? *Соціальний педагог*. 2016. № 11. С. 7-11.
- 37.Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. / за заг. ред. Цюман Т. П. Київ. 2018. 56 с.
- 38.У 400 закладах освіти з'явиться поліцейська варта безпеки. Національна поліція України. опубліковано 16.01.2024 р. *Урядовий портал*. URL:
<https://www.kmu.gov.ua/news/u-400-zakladakh-osvity-ziavytsia-politseiska-varata-bezpeky>.
- 39.Шкільний офіцер поліції & профілактична робота у навчальному закладі. Педрада. 5 вересня 2016. Архів оригіналу за 6 лютого 2018. Процитовано 17 квітня 2018.
- 40.Шкільний офіцер поліції. Електронний ресурс. URL:
<https://cop.org.ua/ua/dosvid/ukrainskyi-dosvid/zahalnoukrainskyi-dosvid/proekt-shkilnij-ofitser-politsiji>.
- 41.Шкільний офіцер поліції»: у Дніпрі копи взялися проводити спеціальні уроки. 5 канал. Архів оригіналу за 18 квітня 2018. Процитовано 17 квітня 2018.
- 42.Школа та поліція. З 1 вересня копи патрулюватимуть навчальні заклади. ТСН.ua (укр.). 1 вересня 2016. Архів оригіналу за 17 квітня 2018. Процитовано 17 квітня 2018.

- 43.A Brief History of School-Based Law Enforcement | Texas School Safety Center. txssc.txstate.edu. Архів оригіналу за 31 березня 2018. Процитовано 16 квітня 2018. [Архівовано 2018-03-31 у Wayback Machine.]
- 44.Board, The Editorial (18 квітня 2013). Opinion | Criminalizing Children at School. The New York Times (амер.). ISSN 0362-4331. Архів оригіналу за 5 листопада 2017. Процитовано 16 квітня 2018.
- 45.Gottfredson, Denise C. (03 жовтня 2011). Police Officers in Schools: Effects on School Crime and the Processing of Offending Behaviors. Архів оригіналу за 16 травня 2017.
- 46.LLC, Hulu. У харківських школах стартував проєкт «Шкільний офіцер поліції». www.city.kharkov.ua. Архів оригіналу за 17 квітня 2018. Процитовано 17 квітня 2018.
- 47.Police Foundation. DEFINING THE ROLE OF SCHOOL-BASED POLICE OFFICERS (PDF). Архів оригіналу (PDF) за 13 лют. 2018.
- 48.Trustees Vote to End School Resource Officer Program at TDSB. Toronto District School Board (амер.). Архів оригіналу за 5 бер. 2018. Процитовано 16 квіт. 2018.
- 49.U.S. DEPARTMENT OF EDUCATION (2017). Crime, Violence, Discipline, and Safety in U.S. Public Schools (PDF). Архів оригіналу (PDF) за 14 лют. 2018.

Наукове видання

**«УЧАСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

Методичні рекомендації

Валерій СЮРАВЧИК

Сергій БРАТЕЛЬ

Іванна ГОРБАЧ-КУДРЯ

Ігор ПАСТУХ

Олена МАКСИМЕНКО